

แนวคิดทฤษฎีสงครามกับความยุติธรรม*

ABOUT THE CONCEPT OF WAR AND JUSTICE

มะลิ ทิพย์ประจง

Mali Thipprajong

พระพิพิธพัชรโดม

Phraphiphitpatcharodom

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phetchaburi Buddhist College, Thailand

E-mail: thipprajongmali@gmail.com

บทคัดย่อ

แนวคิดทฤษฎีสงครามกับความยุติธรรม นักคิดตะวันตกผู้ให้กำเนิดแนวคิดเรื่องสงครามที่ยุติธรรมคือนักบุญออกัสติน (Saint Augustin) และเป็นที่ยอมรับกันมานานถึงขนาดได้รับยกย่องว่า “บิดาแห่งทฤษฎีสงครามที่ยุติธรรม” (Father of Just-War Theory) อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าไม่มีนักคิดท่านอื่น ๆ เคยคิดเรื่องนี้มาก่อน ความจริงแล้วนักคิดชาวกรีกอย่างเพลโตไม่ได้กล่าวถึงสงครามที่ยุติธรรมอย่างเป็นระบบชัดเจน แต่อย่างน้อยจากแนวคิดของเพลโตที่ว่าเรื่องสงครามเป็นความจำเป็นและเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำเพื่อความอยู่รอดแต่มีข้อแม้ว่าจะต้องไม่มีเป้าหมายเพื่อทำลายล้างพลเมืองอย่างไม่เป็นธรรมและไม่ควรลบล้างผู้พ่ายแพ้สงครามลงไปเป็นทาส สะท้อนให้เห็นว่าเรื่องสงครามที่ยุติธรรมได้มีการคิดกันมาบ้างแล้วตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ และเมื่อนักคิดชาวโรมันอย่างซีเซโร ได้กล่าวถึงหลักแห่งสงครามที่ยุติธรรมทั้งในแง่สาเหตุที่ยุติธรรมและการกระทำที่ถูกต้องเหมาะสม สงครามที่ยุติธรรมของซีเซโรมีรากฐานบางอย่างมาจากการปฏิบัติของชาวโรมันโบราณ กล่าวโดยสรุป แนวคิดเรื่องสงครามที่ยุติธรรมของซีเซโรมีศูนย์กลางอยู่ที่รัฐซึ่งถือว่าเป็นองค์กรที่มีอำนาจและความชอบธรรมที่สามารถทำสงครามที่ยุติธรรม ดังทัศนะของโรแลนด์ เบนสตัน (Roland H. Bainston) ที่ว่าชาวคริสต์ในคริสต์ศตวรรษที่ 4 และที่ 5 ได้รับเอาคำสอนเรื่องสงครามที่ยุติธรรมมาจากโลกยุคโบราณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความยุติธรรมและฟื้นฟูสันติภาพสงครามที่ยุติธรรมต้องกระทำภายใต้อำนาจรัฐและต้องยึดถือหลักแห่งความซื่อสัตย์และมนุษยธรรม

คำสำคัญ: แนวคิดทฤษฎี, สงคราม, ความยุติธรรม

* Received 3 November 2019; Revised 8 December 2019; Accepted 21 December 2019

Abstract

War theory concept The Western thinker who gave birth to the idea of a just war was Saint Augustin and has long been recognized as the 'just war.' However, this does not mean that no other thinker had thought of it before. The Greek thinker Plato did not explicitly mention a just systematic war. But at least from Plato's view that war is a necessity and a duty of the state to survive, provided that it does not aim to destroy its citizens and not be compromised unfairly. Those who lost the war became slaves. It reflects that fair war has been thought of since ancient Greece. And there was a Roman thinker like Cicero. He spoke of the principle of proper war both in terms of just cause and right action. Cicero's fair war is rooted in some way from ancient Roman practices. In short, Cicero's concept of proper war centered on a state which was considered an organization with the power and legitimacy that could wage war. Fair According to Roland H. Bainton, Christians in the 4th and 5th centuries inherited the teaching of just war from the ancient world. To promote justice and restore peace, just war must be fought under the state's power and must uphold the principles of honesty and humanity.

Keywords: Concept of Theory, War, Justice

บทนำ

ตามการรับรู้ของคนโดยทั่วไป “พระสงฆ์กับสงคราม” เป็นเหมือนโลกสองด้านที่ไม่น่าจะโครมาบรรจบพบกันได้ เพราะสงครามเป็นเรื่องของการเข่นฆ่าและการทำลายชีวิตมนุษย์ ซึ่งถือว่าขัดแย้งอย่างรุนแรงกับหลักการพื้นฐานของพระพุทธศาสนาที่สอนให้งดเว้นจากฆ่าสัตว์ ให้แก้ปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง (เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร) หรือให้มีความเมตตาสงสารต่อเพื่อนร่วมทุกข์ในสังสารวัฏทั้งปวง ในขณะเดียวกันภาพของพระสงฆ์ก็คือผู้สละโลกออกบวชมุ่งฝึกหัดพัฒนาตนเองให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง โดยกิเลสกลุ่มหนึ่งที่พระสงฆ์มุ่งจะละให้ได้ ก็คือกลุ่มกิเลสเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง เช่น ความโกรธ ความพยาบาทปองร้ายคนอื่น เป็นต้น แม้แต่พระพุทธเจ้าเอง ก็ปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกว่า ในยามที่บ้านเมืองมีแนวโน้มว่าจะก่อสงครามกัน เช่น กรณีความขัดแย้งระหว่างพระญาติสองฝ่ายเกี่ยวกับการแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณี หรือกรณีเจ้าชายวิจุททะยกทัพเตรียมจะไปฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ตาก ยะตระกุล พระองค์ก็ทรงใช้ความพยายามอย่างถึงที่สุดเพื่อยับยั้งไม่ให้เกิดสงครามขึ้น หรือแม้แต่ในพระวินัยหรือศีล 227 ของพระภิกษุ ก็มีสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติห้ามไม่ให้

พระสงฆ์ไปคุกกองทัพที่กำลังเคลื่อนขบวนออกรบ ห้ามดูเขารบกัน และห้ามเข้าไปพักแรม ในกองทัพถ้าภิกษุรูปใดกระทำการดังกล่าวต้องอาบัติปาจิตตีย์จากข้อมูลที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงมีท่าทีไม่ยอมรับการทำสงครามหรือการใช้ความรุนแรงและไม่ทรงต้องการให้ พระสงฆ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสงครามอย่างใดก็ตาม ในยุคหลังพุทธกาลเมื่อพระพุทธศาสนาแพร่ ขยายออกไปยังภูมิภาคต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศอินเดียพระสงฆ์ในฐานะผู้สืบทอด อุดมการณ์ของพระพุทธเจ้าได้เผชิญสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ทางสังคมการเมืองและ ประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไปโดยเฉพาะในสถานการณ์ที่บ้านเมืองประสบภัย สงครามมีข้อมูลปรากฏอยู่บ่อยครั้งว่ามีพระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้อง กับ สงครามทั้งโดยตรงและ โดยอ้อมเช่น การสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ทหารที่ออกรบในสงครามการอธิบายคำสอน สนับสนุนการทำสงครามการอาสาออกรบร่วมกับทหารในกองทัพหรือการจัดตั้ง กองทัพ พระสงฆ์ดังตัวอย่าง 1) กรณีตัวอย่างประเทศศรีลังกาในรัชสมัยพระเจ้าทัญญูคามณีอภัย พระองค์ได้ทำสงครามกับพวกทมิฬโดยได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้ามาบรรจุ ไว้ที่ พระแสงหอกแล้วเสด็จไปยังพระอารามเพื่อนิมนต์พระสงฆ์จำนวน 500 รูปไปร่วมกับ กองทัพเพื่อเป็นกำลังใจให้ทหารในกองทัพภายหลังเมื่อพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์แล้วทรง รู้สึกไม่สบายพระทัยเมื่อนึกถึงการฆ่าคนจำนวนมากในคราวออกรบต่อมาเมื่อพระองค์ได้สดับ พระธรรมเทศนาของพระสงฆ์รูปหนึ่งว่า “การฆ่าเพื่อทำนุบำรุงศาสนาไม่ห้ามสวรรค์ การฆ่าคน หุศีล 1 คน เป็นบาปเท่ากับฆ่าคนครึ่งคน เพราะคนที่ไม่นับถือไตรสรณคมน์หรือคนไม่มีศีล 5 ขาดมนุษยธรรม มีความเป็นมนุษย์ไม่สมบูรณ์ ตายไปก็เหมือนสัตว์เดรัจฉาน” (พระมหานาม เถระ และคณะบัณฑิต, 2553) 2) กรณีพระสงฆ์ไทยในคราวเสียกรุงครั้งที่ 2 ได้มีการตั้งกองทัพ พระสงฆ์ขึ้นนำโดย “เจ้าพระฝาง” (มหาเถร) ซึ่งเป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่ระดับสังฆราชของ เมืองสวางคบุรี (ฝาง) เพื่อร่วมกู้ชาติบ้านเมืองคืนจากพม่า (หมอบรัดเล, 2551) 3) กรณี พระมหาช่วยแห่งเมืองพัทลุง ในสมัยรัชกาลที่ 1 พม่าได้รุกรานหัวเมืองใต้และสามารถตีเมือง นครศรีธรรมราชได้พระมหาช่วยได้ชักชวนชาวเมืองยกเป็นทัพไปต่อสู้จนสามารถรักษาเมือง เอาไว้ได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2554) 4) กรณีพระสงฆ์มหายานเกาหลี ในรัชสมัย พระเจ้าซอนโจ (Sonjo, พ.ศ. 2110 - 2151) เมื่อประเทศเกาหลีถูก กองทัพญี่ปุ่น รุกรานจนพระเจ้าซอนโจต้องเสด็จลี้ภัยไปที่อื่น พระสงฆ์เกาหลีเห็นว่าบ้านเมืองไม่มีที่พึ่งแล้ว จึงรวมตัวกันได้ประมาณ 600 รูปจัดตั้งกองทัพพระสงฆ์ขึ้นแล้วต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่นผู้รุกรานจน สามารถเอาชนะและขับไล่กองทัพญี่ปุ่นออกไปได้ (The Korean Buddhist Research Institute, 1993) หรือ 5) กรณีวัดมหายานในประเทศจีนและญี่ปุ่นได้จัดตั้ง กองกำลังพระสงฆ์ (Monk-Warriors) เพื่อปกป้องวัดจากการรุกรานของฝ่ายบ้านเมืองที่มีนโยบายต่อต้าน พระพุทธศาสนา เช่น กรณีวัดเส้าหลินในประเทศจีนและวัดเอนริียวกุจิ (Enryaku - ji) ใน ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น (Turnbull, S., 2003) จากกรณีตัวอย่างที่ยกมา ทำให้เกิดคำถามว่าทั้งที่

พระพุทธเจ้าทรงมีท่าทีไม่ทรงสนับสนุนการทำสงครามหรือการใช้ความรุนแรงและไม่ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกองทัพของบ้านเมือง แต่เหตุไฉนในยุคหลังพุทธกาลจึงปรากฏมีพระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามมากขึ้นโดยลำดับทั้งในรูปแบบการให้ขวัญกำลังใจ การตีความคำสอนการร่วมออกรบไปจนถึงการตั้งกองกำลังพระสงฆ์ จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษา หาคำตอบว่าจุดยืนที่แท้จริงของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับสงครามเป็นอย่างไรพระพุทธศาสนามีท่าทีอย่างไรต่อกรณีสงครามที่ยุติธรรม (Just War) หรือสงครามเพื่อปกป้องความถูกต้องดีงาม เช่น ปกป้องพระพุทธศาสนาจากการทำลายล้างของผู้ไม่หวังดีกรณีพระสงฆ์สมัยหลังพุทธกาลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามท่านเหล่านั้นมีเหตุผลอะไรสนับสนุนการกระทำแบบนั้น รวมทั้งประเด็นเรื่องสงครามซึ่งมีผลต่อความอยู่รอดของพระสงฆ์และพระพุทธศาสนามีส่วนทำให้พระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามอย่างไรหรือไม่

ทฤษฎี

เป็นที่ยอมรับกันมานานว่านักคิดตะวันตกผู้ให้กำเนิดแนวคิดเรื่องสงครามที่ยุติธรรมคือนักบุญออกัสติน (Saint Augustin) ถึงขนาดได้รับยกย่องว่า “บิดาแห่งทฤษฎีสงครามที่ยุติธรรม” (Father of Just-War Theory) อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าไม่มีนักคิดท่านอื่น ๆ เคยคิดเรื่องนี้มาก่อนออกัสตินเลย ความจริงแล้วนักคิดชาวกรีกอย่างเพลโตและนักคิดชาวโรมันอย่างซีเซโรได้กล่าวถึงเรื่องนี้มาก่อนแล้ว ดังทัศนะของโรแลนด์ เบนสตัน (Roland H. Bainton) ที่ว่าชาวคริสต์ในคริสต์ศตวรรษที่ 4 และที่ 5 ได้รับเอาคำสอนเรื่องสงครามที่ยุติธรรมมาจากโลกยุคโบราณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความยุติธรรมและฟื้นฟูสันติภาพ สงครามที่ยุติธรรมต้องกระทำภายใต้อำนาจรัฐและต้องยึดถือหลักแห่งความซื่อสัตย์และมนุษยธรรมรากฐานคำสอนแบบคริสต์ที่นักบุญออกัสตินเพิ่มเติมเข้ามาคือว่าแรงจูงใจจะต้องประกอบด้วยความรักและพระพรหมหรือนักบวชต้องไม่ให้เข้ามาเกี่ยวข้อง (Bainton, R. H., 1960) ดังนั้น ในเนื้อหาของบทที่ 2 นี้ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะนำเสนอแนวคิดเรื่องสงครามที่ยุติธรรมในประเทศตะวันตกของนักคิดชาวกรีก ชาวโรมัน และชาวคริสต์ ตามลำดับ โดยจะเน้นแนวคิดของนักบุญชาวคริสต์ 2 ท่าน คือ นักบุญออกัสติน (Saint Augustine) และนักบุญโทมัส อควไนนัส (Saint Thomas Aquinas) เพราะแนวคิดเรื่องสงครามที่ยุติธรรมของนักบุญสองท่านนี้ถือว่ามีอิทธิพลมากในโลกตะวันตก นอกจากนั้นสงครามที่ยุติธรรมในโลกปัจจุบันโดยจะยกตัวอย่าง 2 กรณี คือ กรณีสงครามเกาหลี และกรณีสงครามอิรัก

1. แนวคิดสงครามที่ยุติธรรมของเพลโต

แม้นักบุญออกัสตินจะได้รับการยอมรับว่าเป็น “บิดาแห่งทฤษฎีสงครามที่ยุติธรรม” (Father of Just-War Theory) อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าออกัสตินเป็นบุคคลแรกที่นำเอาเรื่องสงครามมาอภิปรายถกเถียงในบริบทแห่งศีลธรรมและปรัชญา ความจริงนักปรัชญา

กรีกหลายท่านอย่างเพลโตก็ได้กล่าวถึงเรื่องนี้มาบ้างเหมือนกัน เพลโตกล่าวว่า “รัฐจะต้องถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อความอยู่รอดแบบใช้ความรุนแรงในโลกที่ไร้ระเบียบกฎเกณฑ์” (Mattox, J. M., 2006) เขามองว่าบทบาทในช่วงเวลาสงครามเป็นเรื่องของรัฐและประชาชนของรัฐนั้น ในผลงานเรื่อง “Laws” เพลโตมองว่าการทำสงครามเป็นหน้าที่ของรัฐ ไม่ใช่หน้าที่ของปัจเจกบุคคล ซึ่งประเด็นนี้ก็ได้รับการเน้นย้ำอยู่บ่อยครั้งโดยออกัสติน และในผลงานเรื่อง “Republic” เพลโตถือว่าทั้งพลเมืองกรีกและผู้อาศัยอยู่ในกรีกไม่ควรเป็นเป้าหมายของการทำลายล้างที่ไม่เป็นธรรม (Wanton Destruction) และเมื่อสงครามสิ้นสุดลงก็ไม่ควรลดทอนชาวกรีกผู้พ่ายแพ้สงครามลงไปเป็นทาส ซึ่งประเด็นนี้ก็ได้รับการเน้นย้ำ โดยออกัสตินเช่นเดียวกัน (Plato, 1961)

จากข้อมูลที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า แม้นักปรัชญากรีกอย่างเพลโตจะไม่ได้กล่าวถึงสงครามที่ยุติธรรมอย่างเป็นระบบชัดเจน แต่อย่างน้อยจากแนวคิดของเพลโตที่ว่าเรื่องสงครามเป็นความจำเป็นและเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำเพื่อความอยู่รอดแต่มีข้อแม้ว่าจะต้องไม่มีเป้าหมายเพื่อทำลายล้างพลเมืองอย่างไม่เป็นธรรมและไม่ควรลดทอนผู้พ่ายแพ้สงครามลงไปเป็นทาส สะท้อนให้เห็นว่าเรื่องสงครามที่ยุติธรรมได้มีการคิดกันมาบ้างแล้วตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ

2. แนวคิดสงครามที่ยุติธรรมของซีเซโร

ซีเซโรถือว่าเป็นนักคิดชาวโรมันที่มีอิทธิพลต่อนักบุญออกัสตินมาก ดังจะเห็นว่าจากคำชมเชยของออกัสตินที่ว่าซีเซโรเป็นหนึ่งใน “ในบรรดาผู้คงแก่เรียนและผู้มีคารมคมคายมากที่สุดของมวลมนุษยชาติ” (Mattox, J. M., 2006) นอกจากนั้นออกัสตินยังได้อ้างถึงซีเซโร ในงานเรื่อง “City of God” (เทพนคร) ไม่น้อยกว่า 18 ครั้งและยกย่องซีเซโรเป็นผู้นำตนเข้าสู่โลกแห่งปรัชญาผ่านงานของเขาเรื่อง “Hortentius” (ฮอร์ตเตนติอุส) และที่สำคัญ คือออกัสตินยกย่องซีเซโรว่าเป็นนักคิดเกี่ยวกับสงครามที่ยุติธรรม แนวคิดเรื่องสงครามที่ยุติธรรมนั้น ได้รับการพัฒนามายาวนานหลายศตวรรษโดยนักคิดชาวโรมันหลายท่าน แต่ผลงานที่ถือว่าเป็นรูปธรรมมากที่สุดคืองานเขียนของซีเซโร (Cicero, พ.ศ. 406 - 500) ดังที่จอห์น บรินส์ฟิลด์ (John Brinsfield) อนุศาสนาจารย์และศาสตราจารย์ทางจริยศาสตร์ ให้ความเห็นไว้ว่า ในคริสต์ศตวรรษที่ 4 ทฤษฎีสงครามที่ยุติธรรมของโรมันแทรกอยู่ในองค์ประกอบหลักเกือบทั้งหมดของสงครามที่ยุติธรรมซึ่งองค์ประกอบแห่งสงครามที่ยุติธรรมคือ สงครามจะต้องมีสาเหตุที่ชอบธรรม (Just Cause) มีการกระทำที่ชอบธรรม (Just Conduct) มีอำนาจที่ถูกต้อง (Proper Authority) และมีเจตนาเพื่อสร้างสันติภาพและความยุติธรรม (the Intent To establish Peace and Justice) สงครามที่ยุติธรรมจะต้องดำเนินการในฐานะเป็นทางเลือกสุดท้าย (The Last Resort) ซีเซโรเสนอให้แยกระหว่างผู้บริสุทธิ์กับ ความผิดและต้องแน่ใจว่าการลงโทษพอเหมาะพอควร (Proportional) แก่อาชญากรรมนั้น ๆ กฎเหล่านี้ได้รับการยกเว้นเฉพาะใน

กรณีการก่อกบฏการทำสงครามกองโจรและสงครามกับพวกคนป่าไร้อารยธรรม (Mattox, J. M., 2006)

ซีเซโร ได้กล่าวถึงหลักแห่งสงครามที่ยุติธรรมทั้งในแง่สาเหตุที่ยุติธรรมและการกระทำที่ถูกต้องเหมาะสม ดังที่เบนสตัน ได้สรุปสาระสำคัญไว้ว่า สงครามที่ยุติธรรมของซีเซโรมีรากฐานบางอย่างมาจากการปฏิบัติของชาวโรมันโบราณ กล่าวคือ การที่สงครามจะยุติธรรมได้ต้องดำเนินการโดยรัฐทหารที่ยังไม่ผ่านการให้คำสัตย์ปฏิญาณไม่สามารถเข้าทำหน้าที่อย่างถูกกฎหมายได้รัฐหนึ่งไม่ควรทำสงครามกับอีกรัฐหนึ่งโดยไม่ประกาศความเป็นศัตรูกันอย่างเป็นทางการ การปฏิบัติต่อศัตรูจะต้องยึดหลักความซื่อสัตย์ (good faith) จะต้องแยกแยะระหว่างความผิดกับผู้บริสุทธิ์ที่อยู่ในกลุ่มศัตรูการกระทำของผู้ปกครองและประชาชนควรดำเนินตามครรลองแห่งหลักมนุษยธรรมเพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่ประกอบด้วยความเป็นเลิศและมีศักดิ์ศรีสมควรได้รับความเคารพ (Bainton, R. H., 1960)

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเรื่องสงครามที่ยุติธรรมของซีเซโร มีศูนย์กลางอยู่ที่รัฐซึ่งถือว่าเป็นองค์กรที่มีอำนาจและความชอบธรรมที่สามารถทำสงครามที่ยุติธรรมได้โดยมีหลักการสำคัญ คือ 1) สงครามที่ยุติธรรมเป็นบทบาทหน้าที่ของรัฐเท่านั้นที่จะกระทำไม่ได้หมายความว่าใครก็สามารถทำได้ 2) ทหารที่จะเข้าสู่การทำสงครามจะต้องผ่านการให้คำสัตย์ปฏิญาณแล้ว 3) การทำสงครามต้องทำด้วยใจที่บริสุทธิ์ 4) การทำสงครามจะต้องไม่ทำร้ายประชาชนผู้บริสุทธิ์ ต้องยึดหลัก มนุษยธรรม หรือต้องแยกแยะระหว่างประชาชนผู้บริสุทธิ์กับผู้กระทำ ความผิด 5) การทำสงครามต้องมุ่งเพื่อรักษาสันติภาพและผลประโยชน์ของมวลประชาชนภายในรัฐ 6) การทำสงครามต้องมุ่งเพื่อปกป้องคุ้มครองประชาชนของรัฐไม่ให้ถูกทำลายล้างจากฝ่ายตรงข้าม 7) การทำสงครามต้องมุ่งเพื่อปกป้องคุ้มครองรัฐให้อยู่รอดจากการทำลายล้างของฝ่ายตรงข้ามและ 8) การลงโทษผู้กระทำความผิดต้องพอเหมาะพอควรแก่การกระทำของเขา

3. แนวคิดสงครามที่ยุติธรรมของนักคิดชาวคริสต์

มีการถกเถียงทางวิชาการว่า คริสต์ศาสนาแบบดั้งเดิมมีท่าทีอย่างไรกับเรื่องสงครามกัน วิชาการส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าคริสต์ศาสนายุค ต้นโดยเฉพาะคำสอนของพระเยซูเน้นเรื่องความรัก สันติภาพและปฏิเสธใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบอย่างชัดเจนโดยเฉพาะความรุนแรงในรูปแบบสงคราม พระเจ้าของพระเยซูไม่ใช่เทพกันรบผู้ต่อสู้กับศัตรูของชาวยิวพระเยซูถูกนำเสนอให้เป็นผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับจารีตการทำสงครามศักดิ์สิทธิ์ของชาวยิวโบราณ อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่การเปลี่ยนมานับถือคริสต์ศาสนาของพระเจ้าจักรพรรดิคอนสแตนตินที่ 1 (Constantine I, พ.ศ. 815 - 880) เป็นต้นมา ซึ่งส่งผลให้คริสต์ศาสนาได้รับการยอมรับให้เป็นศาสนาของรัฐ ท่าทีต่อเรื่องสงครามของคริสต์ศาสนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิงจากที่เคยเน้นเรื่องความรักสันติภาพและปฏิเสธการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบก็หันมายอมรับการใช้

ความรุนแรงบางอย่างที่เรียกว่า “สงครามที่ยุติธรรม” (Duncan, B., 2018) ดังนั้น เพื่อให้เห็นพัฒนาการแนวคิดเรื่องสงครามที่ยุติธรรมในวงการคริสต์ศาสนาผู้เขียนจึงขอนำเสนอตัวอย่างแนวคิดของนักคิดชาวคริสต์บางท่านดังต่อไปนี้

3.1 แนวคิดสงครามที่ยุติธรรมของคลีเมนต์

คลีเมนต์แห่งอเล็กซานเดรีย (Clement of Alexandria, ประมาณ พ.ศ. 693 - 758) ได้รับการยอมรับว่าเป็นนักคิดชาวคริสต์คนแรกที่น่าแนวคิดเรื่องสงครามที่ยุติธรรมเข้ามาสู่วงการคริสต์ศาสนาแม้หลักฐานเกี่ยวกับแนวคิดของท่านผู้นี้จะมีอยู่เพียงเล็กน้อยแต่ก็ถือว่าเขาได้วางรากฐานที่นำไปสู่การเกิดทฤษฎีสงครามที่ยุติธรรมอย่างน้อย 2 ประการ คือ 1) สงครามเพื่อปกป้องจักรวรรดิ ซึ่ง ก็คือสาเหตุที่ชอบธรรมนั้น เอง (Just Cause) และ 2) อำนาจของพระเจ้าจักรพรรดิ ซึ่งก็คืออำนาจที่ถูกต้องนั่นเอง (Right Authority) (Duncan, B., 2018)

3.2 แนวคิดสงครามที่ยุติธรรมของแอมโบรส

นักบุญแอมโบรส (Saint Ambrose, พ.ศ. 882-940) หรือเรียกอีกชื่อว่า ออเรลิอุส แอมโบสิอุส (Aurelius Ambrosius) เคยมีอำนาจปกครองจังหวัดหนึ่งทางตอนเหนือของอิตาลีต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็นอาร์ชบิชอปแห่งมิลานถือว่าเป็นนักบุญคนสำคัญท่านหนึ่งที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อนักบุญออกัสตินในยุคต่อมาแอมโบรสได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งชื่อว่า “On the Duties of the Clergy” (ว่าด้วยหน้าที่ของพระ) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการนำเอางานเรื่อง “De Officiis” ของซีเซโรมาเรียบเรียงใหม่ แอมโบรสได้รับอิทธิพลเรื่องสงครามที่ยุติธรรมจาก ซีเซโรโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการทำสงครามปกป้องรัฐซึ่งในช่วงเวลานั้นรัฐกำลังถูกคุกคามจากพวกอนารยชน (Barbarians) ซึ่งเขาเรียกว่าเป็นพวกนอกรีต (Heretics) แอมโบรสได้แยกความรุนแรงออกเป็น 2 อย่าง คือ ความรุนแรงที่กระทำเพื่อปกป้องตนเองและความรุนแรงที่กระทำเพื่อปกป้องรัฐเขาไม่เห็นด้วยกับความรุนแรงอย่างแรกแต่ยอมรับความรุนแรงประเภทหลังได้สงครามเพื่อปกป้องรัฐหรือเพื่อปกป้องพันธมิตรของรัฐคือการกระทำในนามของความดีร่วมกัน (Common Good) ถือว่าเป็นการกระทำที่กล้าหาญและยุติธรรม (Mattox, J. M., 2006)

3.3 แนวคิดสงครามที่ยุติธรรมของนักบุญออกัสติน

ดังได้กล่าวมาแล้วว่านักบุญออกัสตินเป็นนักคิดชาวคริสต์เกี่ยวกับ สงครามที่ยุติธรรมที่มีอิทธิพลอย่างมากจนได้รับการยกย่องว่าเป็น “บิดาแห่งทฤษฎีสงครามที่ยุติธรรม” อย่างไรก็ตามการยกย่องนี้ไม่ได้หมายความว่าออกัสตินเป็นบุคคลแรกที่คิดค้นเรื่องสงครามที่ยุติธรรม หากเป็นเพียงผู้พัฒนาแนวคิดสงครามที่ยุติธรรมให้เป็นระบบบนฐานคำสอนทางคริสต์ศาสนาจนได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายเท่านั้น ดังทัศนะของนักคิดหลายท่านดังต่อไปนี้

ไม่มีนักเขียนคนใดของศาสนาจารย์ยุคต้นที่มีคุณูปการต่อการพัฒนาทัศนคติแบบคริสต์เกี่ยวกับสงคราม ความรุนแรง การทหาร มากไปกว่านักบุญออกัสติน (Swift, L. J., 1983)

ออกัสติน...ได้เยียวยาปัญหา (สงครามที่ยุติธรรม) อย่างเป็นระบบมากกว่าใครๆ ก่อนหน้าท่าน หากวางเรื่องนี้ลงในบริบทแห่งโลกทัศน์ทางเทววิทยาที่เน้นงานด้านการกุศลเพื่อเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ ถือว่าท่านได้ออกแบบคำสอนเรื่องสงครามที่ยุติธรรมให้อยู่ในเส้นทางที่แน่นอนและยาวนานสำหรับคนรุ่นหลังจากท่าน (Johnson, J. T., 1981)

ออกัสติน...เป็นคนวางทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่คนแรกที่ว่าสงครามอาจ “ยุติธรรม” ได้ ซึ่งหลังจากนั้น ทฤษฎีนี้ได้กำหนดวิธีการคิดแบบคริสต์ตะวันตกเกี่ยวกับปัญหาสงคราม (Ramsey, P., 1992)

นักบุญออกัสตินนี้เองทำให้เรามีทฤษฎีสงครามที่ยุติธรรมแบบคริสต์เหล่าอัครวิน ผู้ทำสงครามครูเสดในยุคกลางเมื่อพวกเขาพูดถึงสงครามและเพียรพยายามหาวิถีทางทำให้สงครามและการสู้รบโหดร้ายน้อยลงต่างก็อ้างเหตุผลตามคำสอน

เรื่องสงครามที่ยุติธรรมของออกัสติน เหตุผลเหล่านั้น ได้รับการสืบทอดต่อมาโดยนักบุญโทมัส (อไควนัส) อไควนัสไม่ได้เพิ่มสิ่งใดลงไปและไม่ได้นำสิ่งใดออกไปจากเหตุผลเหล่านั้น

นครมนุษย์และธรรมชาตินมนุษย์

แนวคิดเรื่องสงครามที่ยุติธรรมของออกัสตินมีรากฐานอยู่บนทัศนะเรื่องนครมนุษย์ (city of man) และธรรมชาตินมนุษย์ ในแง่ocrมนุษย์นั้นออกัสติน มองว่าocrมนุษย์ส่วนใหญ่เป็นนครแห่งความขัดแย้งแข่งขันกันพร้อมด้วยการแย่งแยกทางความคิดอันเกิดจากสงครามจากต่างชาติและการทำเลาะวิวาทภายในรวมถึงความต้องการชัยชนะซึ่งอาจจบลงด้วยความตายหรือไม่ก็หยุดพักการทำสงครามชั่วคราว (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร (พรรณา), 2557)

ข้อความนี้เกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างocrมนุษย์กับนครพระเจ้า (City of God) ในทัศนะของออกัสตินดิเขามองว่าocrพระเจ้าเต็มไปด้วยความสงบสันติแต่ocrมนุษย์ส่วนใหญ่เต็มไปด้วยความขัดแย้งแข่งขันกัน อย่างไรก็ตามในท่ามกลางสังคมที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งนั้นออกัสตินก็มองว่าocrมนุษย์มีธรรมชาติที่ดีงามอยู่ภายในนั่นคือทุกคนรักและต้องการสันติภาพดังข้อความที่ว่า

แม้ว่าขณะที่มนุษย์กำลังวางแผนเพื่อก่อวินสันติภาพ แต่ก็ยังเป็นเพียงการปรับรูปแบบสันติภาพแนวใหม่ให้เข้าใกล้ความปรารถนาของหัวใจมากขึ้น...ไม่ได้หมายความว่าพวกเขา รักสันติภาพน้อยลง หากแต่รักสันติภาพในรูปแบบของพวกเขามากขึ้น...ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า

มนุษย์ทุกคนรักสันติภาพในสังคมของตนและต้องการสันติภาพตามแนวทางของตนเมื่อพวกเขาเข้าสู่สงครามสิ่งที่พวกเขาต้องการคือการเอาความต้องการของผู้ชนะไปใส่ให้ศัตรูของพวกเขาแล้วเรียกมันว่าสันติภาพ... (พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร (พรรณา), 2557)

สรุป

จากข้อความที่ยกมาของอ็อกัสตินต้องการจะบอกว่ามนุษย์ทุกคนมีธรรมชาติเบื้องต้นที่ต้องการสันติภาพการที่มนุษย์ใช้ความรุนแรงหรือทำสงครามระหว่างกันไม่ใช่เพราะพวกเขาต้องการเรื่องแบบนี้ หากแต่เกิดจากความต้องการสันติภาพตามวิถีทางของตนเองเท่านั้นโดยนัยนี้การที่อ็อกัสตินบอกว่าคนมนุษย์ส่วนใหญ่เต็มไปด้วยความขัดแย้งกันนั้น หาใช่เกิดจากธรรมชาติเบื้องต้นของมนุษย์ไม่ แต่มาจากความต้องการสันติภาพในวิถีทางที่แตกต่างกันนั่นเอง

บรรณานุกรม

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). ขว้างก้อนอิฐมาพัฒนาเป็นแก้วมณี. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- พระมหานามเถระ และคณะบัณฑิต. (2553). คัมภีร์มทวาศ ภาค 1, แปลโดย ผศ.สุเทพ พรหมเลิศ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร (พรรณา). (2557). พระสงฆ์กับสงครามที่ยุติธรรม. ใน รายงานการวิจัย. ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หมอบรัดเล. (2551). พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี (สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช). กรุงเทพมหานคร: สำนัก พิมพ์ไสิต.
- Duncan, B. (2018). The struggle to develop a just war tradition in the West. Retrieved June 20, 2019, from <http://www.socialjustice.catholic.org.au/publications/discussion-guides/133-thestruggle->.
- Johnson, J. T. (1981). Just War Tradition and the Restraint of War: A Moral and Historical Inquiry. Princeton: Princeton University Press.
- Mattox, J. M. (2006). Saint Augustine and the Theory of Just War. London: Continuum.
- Swift, L. J. (1983). The Early Fathers on War and Military Service. Wilmington: Delaware: Michael Glazier.
- Ramsey, P. (1992). "The Just War According to St. Augustine", in Just War Theory, ed. Jean Bethke Elshtain. New York: New York University Press.

Plato. (1961). Laws XII 955b9–c6 in Plato: The Collected Dialogues, ed. Edith Hamilton and Huntington Cairns. Princeton: Princeton University Press.

Bainton, R. H. (1960). Christian Attitudes Toward War and Peace. New York: Abingdon Press.

Turnbull, S. (2003). Japanese Warrior Monks AD 949-1603. Oxford: Osprey Publishing.

The Korean Buddhist Research Institute. (1993). The History and Culture of Buddhism in Korea. Seoul: Dongguk University Press.